

ԴԱՎԹՅԱՆ ԱՐՈՒՄ (ԱԻ)

ԱՄՆ-Ի ԿՈՆԳՐԵՍՈՒՄ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՃԱՆԱՉՄԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՁ (1970-ԱԿԱՆ ԹԹ. – 2000 Թ.)

Հայոց ցեղասպանության ճանաչման գործընթացը արդեն վաղուց կարևոր տեղ է գրավում միջազգային քաղաքականության մեջ: Եվրոպական բազում երկրներ արդեն պաշտոնապես ընդունել և դատապարտել են այն:

ԱՄՆ-ում Հայոց ցեղասպանության պաշտոնական ճանաչման գործընթացը սկսվել է 1965 թ.: Սակայն, ինչպես շատ այլ երկրներ, ԱՄՆ-ը ևս ամենևին էլ անծանոթ չէր խնդրին: Արդեն 1965 թ. հետո ԱՄՆ-ում Հայոց ցեղասպանության ճանաչման գործընթացը հայտնվել է մարդու իրավունքների և արտաքին քաղաքական գերակայությունների խաչաձևման բարդ հոլովույթում: Իսկ ժամանակակից աշխարհում ցեղասպանությունը դիտարկվում է հենց մարդու իրավունքների առումով, և ցեղասպանության անցյալի դեպքերի ճանաչումն ու դատապարտումը կարևորվում են ապագայում մարդկությանը նմանատիպ հանցագործություններից ձերբազատելու համատեքստում: Այս իմաստով ԱՄՆ-ը չէր կարող խուսափել պարբերաբար Հայոց ցեղասպանության խնդրին բախվելուց: Մինչդեռ Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից ի վեր Թուրքիան ԱՄՆ ռազմավարական դաշնակիցն էր: Այս պայմաններում Հայոց ցեղասպանությունը ԱՄՆ-ում պաշտոնապես ճանաչելու և դատապարտելու ուղղությամբ առաջին լուրջ քայլերը կատարեցին առանձին նահանգային և քաղաքային իշխանությունները: Խոսելով ԱՄՆ կոնգրեսում Հայոց ցեղասպանության ճանաչման գործընթացի մասին՝ պետք է նշել, որ նմանատիպ բանաձևերի քննարկումը սկսվել է 1970 ապրիլի 1-ին: 1975 թ. հունվարի 28-ին հանրապետական կոնգրեսական Հենրի Հելստոսկին Ներկայացուցիչների պալատ ներկայացրեց թիվ 148 բանաձևը, որը լիազորում էր ԱՄՆ նախագահին 1975 թ. ապրիլի 24-ը հայտարարել «Մարդու կողմից մարդու նկատմամբ անմարդկային վերաբերմունքի հիշատակի ազգային օր» և

հիշել ցեղասպանության բոլոր զոհերին, հատկապես հայերի այն նախնիներին, ովքեր դարձել են 1915 թ. իրականացված ցեղասպանության զոհ: Բանաձևը Ներկայացուցիչների պալատի կողմից ընդունվեց 1975 թ. ապրիլի 8-ին և ուղարկվեց Սենատ, որտեղ այն հավանության չարժանացավ¹: Նկատենք, որ կոնգրեսի կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչման առիթ հանդիսացավ թուրքական գործերի՝ Կիպրոս ներխուժելուց հետո ԱՄՆ-ում ծայր առած հակաթուրքական տրամադրությունները: 1984 թ. ամերիկյան նախընտրական իրարանցման ժամանակ կրկին բարձրացվեց Հայոց ցեղասպանության ճանաչման հարցը: 1984 թ. սեպտեմբերի 10-ին կոնգրեսի Ներկայացուցիչների պալատը հավանություն տվեց 1975 թ. ապրիլի 24-ին «Մարդու հետ մարդու անմարդկային վերաբերմունքի և հայոց կոտորածների զոհերի հիշատակի միջազգային օր» անցկացնելու թիվ 247 բանաձևին²: ԱՄՆ օրենսդիր մարմնի ամբիոնից շատ խոսքեր հնչեցին այդ խնդրի առնչությամբ: Հոետորների մեջ էր նաև կոնգրեսում Դեմոկրատական կուսակցության մեծամասնության առաջնորդ ՕՆԻլը, ԱՄՆ փոխնախագահի հավակնորդը Դեմոկրատական կուսակցությունից³: Նշված բանաձևը ԱՄՆ կոնգրեսը կարող էր ընդունել դեռ 1983 թ. ապրիլին, բայց այն ժամանակ թուրքական կառավարությանը հաջողվեց վճռական ազդեցություն գործել պետքարտուղարության վրա «այս բանաձևը կոնգրեսի Ներկայացուցիչների պալատ է ներկայացվել 1983 թ. ապրիլի 21-ին կոնգրեսական Էնթոնի Կոելիոյի կողմից»⁴: ԱՄՆ-ի կոնգրեսի Ներկայացուցիչների պալատի՝ 1984 թ. սեպտեմբերի 10-ին ընդունած որոշումը լայն արձագանք գտավ Թուրքիայում: Թուրքիայի նախագահ

¹ H.J.RES.148 - Joint resolution to designate April 24, 1975, as National Day of Remembrance of Man's Inhumanity to Man, <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d094:H.J.Res148>:

² A resolution expressing the sense of the House of Representatives that the foreign policy of the United States should take account of the genocide of the Armenian people with the objective of preventing any future genocide anywhere in the world, and for other purposes. <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d098:HE00587:@@@T>

³ New York Times, 11. IX. 1984.

⁴ A joint resolution designating a day of remembrance for victims of genocide, <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d098:SJ00087:@@@T>

Քենան Էվրենը, այդ բանաձևին ի պատասխան, ցասումնալի նամակ գրեց Ռոնալդ Ռեյգանին, որում ամերիկյան գործընկերոջ ուշադրությունը հրավիրեց երկկողմանի հարաբերությունների ոլորտում բացասական հետևանքների անխուսափելիությունից՝ նման «անշրջահայաց քայլի» դեպքում⁵։ Այդ նույն ժամանակ, սեպտեմբերի 12-ին, Անկարայում ԱՄՆ դեսպան Շտրաուս Հյուֆեն կանչվեց Թուրքիայի ԱԳՆ, որտեղ արտաքին քաղաքական գերատեսչության ղեկավար Վ. Հալեֆօղլուն նրան բողոքի նոտա ներկայացրեց⁶։ Բացի այդ, 247 բանաձևի քննարկումների հետ կապված հետաքրքիր տեղեկություններ կան ամերիկացի պաշտոնաթող դիվանագետ Արմա Ջեյն Կարերի 2009 թ. դեկտեմբերին հրապարակված հարցազրույցում⁷։ Դիվանագետը 1984-1986 թթ. ԱՄՆ պետքարտուղարությունում զբաղվել է Թուրքիայի հետ հարաբերությունների համակարգմամբ։ Վերջինիս համաձայն, երբ 1983 թ. կոնգրեսական Կոելիոն Ներկայացուցիչների պալատ էր ներկայացրել հիշյալ բանաձևը, թուրքական իշխանություններն ակտիվ շփումների մեջ են եղել ամերիկյան վարչակազմի ներկայացուցիչների հետ՝ բանաձևի ընդունումը կանխելու համար։ Մասնավորապես, ԱՄՆ պետքարտուղարին թուրքական իշխանությունները հայտնել են, որ բանաձևի ընդունումը զգալի վնաս կհասցնի երկկողմ հարաբերություններին։ Ինչպես նշում է նախկին դիվանագետը, իրեն հանձնարարվել է քայլեր ձեռնարկել բանաձևի ընդունումը կանխելու ուղղությամբ։ Կարերի բերած տեղեկությունների համաձայն, բանաձևի ընդունումը կանխելու համար իրականացված գործողություններում նա որոշակի օժանդակություն է ստացել նաև հրեական լոբբիստական կազմակերպություններից, ովքեր չէին ցանկանում «ցեղապանության ենթարկվածի կարգավիճակը կիսել այլ ժողովուրդների հետ»⁸։ Արդյունքում՝ Սենատ ուղարկված վերոհիշյալ բանաձևն այդպես էլ չքննարկվեց։ 1988-1990 թթ. Խորհրդային Հայաստանում ծավալված

⁵ Şenol Kantarcı, Amerika Birleşik Devletleri'nde Ermeniler ve Ermeni Lobisi, İstanbul, 1911, s. 208.

⁶ Milliyet, 12. IV. 1984.

⁷ Former Diplomat Reveals Secret State Dept. Attacks on 1980's Genocide Resolutions, <http://www.armenianweekly.com/2009/12/09/former-diplomat-reveals-secret-state-dept-attacks-on-1980%E2%80%99s-genocide-resolutions/>

⁸ Նույն տեղում։

ազգային-ժողովրդավարական շարժումը և Խորհրդային Միության կազմից դուրս գալու Հայաստանի հետևողական քաղաքականությունը մեծ արձագանք գտան և հսկայական հետաքրքրություն առաջացրին ԱՄՆ-ում: Այս ազդակի հիման վրա սկսվեց ԱՄՆ-ում Հայոց ցեղասպանության պաշտոնական ճանաչման գործընթացում դրսևորված հերթական՝ թերևս ամենահուժկու ալիքը: Սկզբում՝ 1989 թ. այդ ալիքը դրսևորվեց հիմնականում ԱՄՆ կոնգրեսում շրջանառվող համապատասխան՝ Ներկայացուցիչների պալատի թիվ 36 համատեղ⁹, Ներկայացուցիչների պալատի թիվ 417 համատեղ¹⁰ և Սենատի թիվ 212 համատեղ բանաձևերով, դրանց շուրջ ծավալված աննախադեպ բուռն քննարկումներով¹¹, իսկ 1990 թ. նաև Հայոց ցեղասպանության 75-րդ տարելիցի կապակցությամբ նախագահ Ջորջ Բուշ Ավագի պաշտոնական ուղերձով¹²: Դրանում նախագահը 1915-1923 թթ. Օսմանյան կայսրության իշխանությունների կողմից իրականացված քաղաքականությունն անվանում էր «մարդկության դեմ հանցագործություն»¹³: Միաժամանակ պետք է նկատել, որ հենց Բուշի վարչակազմի գործուն միջամտությամբ էր, որ վերը նշված բանաձևերը չէին ընդունվել ԱՄՆ կոնգրեսում: Թեև պետք է ընդգծել, որ ԱՄՆ նախագահի՝ հայերի կոտորածները ցեղասպանություն բնորոշելու գործնի դերը չպետք է գերազնահատել: Հարկ է հիշել, որ 1981թ. նախագահ Ռեյգանն իր թիվ 4838 ուղերձում օգտագործել էր հենց «Հայոց ցեղասպանություն» ձևակերպումը¹⁴: Սակայն դա ամեննին էլ չէր ազդարարել ամերիկյան գործադիր իշխանությունների կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչումն ու ԱՄՆ-ում այդ գործընթացի ավարտը:

1990-ական թթ. առաջին կեսին ԱՄՆ հայկական լոբբիստական կազմակերպությունների ջանքերի զգալի մասն ուղղված էր Ադրբեջանի դեմ ԱՄՆ կողմից պատժամիջոցների ընդունմանը, Թուրքիային ամերիկյան զենքի վաճառքի խնդրում սահմանափակումների

⁹ Şenol Kantarcı, Amerika Birleşik Devletleri'nde Ermeniler..., s. 277.

¹⁰ Նույն տեղում, էջ 280:

¹¹ Նույն տեղում, էջ 282-283:

¹² New York Times, 25. IV. 1990.

¹³ Նույն տեղում:

¹⁴ New York Times, 25. IV. 1981.

մտցմանը, ինչպես նաև ԱՄՆ իշխանությունների օժանդակությամբ՝ 1993 թ. ապրիլից փակված հայ-թուրքական սահմանի վերաբացմանը հասնելը: Առաջին հերթին ԱՄՆ հայկական կազմակերպությունների ջանքերի շնորհիվ «Ազատության աշակցության ակտի» շրջանակներում ընդունվեց 907-րդ ուղղումը, որն արգելում էր ԱՄՆ կողմից Ադրբեջանին պետական օժանդակության տրամադրումը, քանի որ վերջինս շարունակում էր Հայաստանի հանդեպ թշնամական գործողությունները և Հայաստանի շրջափակումը¹⁵:

Բացի այդ, հայկական լոբբիստական կազմակերպությունները գործողություններ էին ձեռնարկում Թուրքիային տրամադրվող ամերիկյան ռազմական օգնությունը սահմանափակելու համար: Նրանք, առաջին հերթին, հունական լոբբիստական կազմակերպությունների հետ միասին քայլեր էին ձեռնարկում «Հումանիտար օգնության միջանցքի» մասին օրենքի նախագծի միջոցով այդ նպատակին հասնելու համար: Օրինագիծը նախատեսում էր դադարեցնել ԱՄՆ ցանկացած տիպի օգնություն որևէ երկիր, որը թույլ չէր տալիս սեփական տարածքով այլ պետությունների համար նախատեսված ամերիկյան հումանիտար օգնություն անցկացնել¹⁶: 1995 թ. մարտի 23-ին կոնգրեսական Դեյվիդ Բոնիորի կողմից ԱՄՆ Ներկայացուցիչների պալատում շրջանառության մեջ դրվեց թիվ 47 բանաձևի նախագիծը: Նախագծում ասվում էր, որ հաշվի առնելով այն փաստը, որ Թուրքիայի Հանրապետության նախորդ՝ Օսմանյան Կայսրության կառավարության կողմից 1915-1923 թթ. կազմակերպված ցեղասպանությանը զոհ են գնացել հայ ժողովրդի մեկից մեկուկես միլիոն նախնիներ, ապա Կոնգրեսը միանամ է ամերիկահայ համայնքին՝ հարգելու հայկական ցեղասպանության զոհերի հիշատակը և Միացյալ Նահանգները պետք է խրախուսի Թուրքիայի Հանրապետությանը ձեռնարկել բոլոր անհրաժեշտ քայլերը՝ ճանաչելու

¹⁵ Heather S. Gregg, *Divided They Conquer: The Success of Armenian Ethnic Lobbies in the United States*, The Rosemarie Rogers Working Paper Series, 2002, p. 33-34.

¹⁶ Congresswoman Nancy Pelosi, *In Support of the Humanitarian Corridor Act* June 5, 1996, <http://www.house.gov/pelosi/corridor.htm>.

և հիշատակի արժանացնելու 1915-1923 թթ. Օսմանյան կայսրության հայ բնակչության նկատմամբ իրականացված դաժանությունները¹⁷:

Մակայն չնայած ամերիկահայ համայնքի ձեռնարկած ջանքերի, այս բանաձևը չներկայացվեց Ներկայացուցիչների պալատի քննարկմանը: 1996 թ. մայիսի 15-ին ԱՄՆ Ներկայացուցիչների պալատի միջազգային հարաբերությունների հանձնախմբի նախաձեռնությամբ Կոնգրեսում անցկացվեցին լսումներ Հայոց ցեղասպանության պատմական փաստի ճանաչման խնդրի շուրջ¹⁸: 1997 թ. մարտի 21-ին Կոնգրեսական Ջորջ Ռադանովիչը շրջանառության մեջ դրեց Ներկայացուցիչների պալատի թիվ 55 բանաձևի տեքստը, որը հիմնականում կրկնում էր 1995 թ. ներկայացված թիվ 47 բանաձևի ձևակերպումները: Բանաձևն ուղղվեց ԱՄՆ Ներկայացուցիչների պալատի միջազգային հարաբերությունների հանձնաժողով, սակայն այդպես էլ չընդգրկվեց Ներկայացուցիչների պալատի օրակարգում¹⁹: 1999 թ. նոյեմբերի 18-ին կոնգրեսականներ Ջորջ Ռադանովիչի և համահեղինակներ Դեյվիդ Բոնիորի, Ֆրենկ Փալոնի և Ջեյմս Ռոզմանի կողմից Ներկայացուցիչների պալատ ներկայացվեց թիվ 398 բանաձևը: Բանաձևը կոչ էր անում ԱՄՆ նախագահին Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ համապատասխան ուսուցում և նյութեր ապահովել Միացյալ Նահանգների մարդու իրավունքների ոլորտի և ընդհանրապես արտաքին քաղաքականության հետ առնչվող ծառայությունների բոլոր պաշտոնյաների, առաջին հերթին պետքարտուղարության բոլոր աշխատակիցների համար: 2000 թ. սեպտեմբերի 14-ին բանաձևը հաստատվեց արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողովի արտաքին գործերի և մարդու իրավունքների ենթահանձնաժողովի կողմից, իսկ սեպտեմբերի 21-ին՝ նաև հանձնաժողովի կողմից: Մակայն

¹⁷ H.CON.RES.47 - Honoring the memory of the victims of the Armenian Genocide. (Introduced in House - IH), <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c104:H.CON.RES.47>

¹⁸ Բարսեղյան Լ., Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները, Հայոց ցեղասպանության դատապարտումը և թուրքական հակազդեցությունը, Ե., 2001, էջ 13:

¹⁹ H.CON.RES.55 - Honoring the memory of the victims of the Armenian Genocide. (Introduced in House - IH), <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c105:H.CON.RES.55>

նախագահ Քլինթոնի ակտիվ միջամտության հետևանքով բանաձևը կրկին չքննարկվեց²⁰:

2000 թ. սեպտեմբերի 27-ին կոնգրեսական Ջորջ Ռադանովիչի կողմից շրջանառության մեջ դրվեց Ներկայացուցիչների պալատի թիվ 596 բանաձևի նախագիծը, որը գրեթե կրկնում էր թիվ 398 բանաձևը: Բանաձևից, սակայն, հանվել էր Հայոց ցեղասպանության մասին ուսուցում ապահովելու կետը: Բանաձևը կրճատ անվանվում էր «Բանաձև ցեղասպանության մասին Միացյալ Նահանգների փաստաթղթերի հաստատման մասին»: Բանաձևի նախագծում հստակ փաստեր էին ներկայացվում Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ: Այն կոչ էր անում ԱՄՆ նախագահին Հայոց ցեղասպանության հիշատակին նվիրված ամենամյա ուղերձներում 1.5 միլիոն հայերի սխտեմատիկ կանխամտածված ոչնչացումը բնութագրել որպես ցեղասպանություն²¹: Այս բանաձևը թուրքիայում մեծ իրարանցում էր առաջացրել: Չնայած թուրքական կողմի բանաձևի քննարկումը կանխելու ուղղությամբ ձեռնարկած բոլոր ջանքերին, 2000 թ. հոկտեմբերի 3-ին Ներկայացուցիչների պալատի Արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողովը 24 կողմ, 11 դեմ, 2 ձեռնպահ քվեարկության արդյունքով ընդունեց բանաձևը²²: Միաժամանակ ԱՄՆ գործադիր իշխանությունը քայլեր էր ձեռնարկել բանաձևի ընդունումը կանխելու ուղղությամբ: ԱՄՆ պետքարտուղար Մադլեն Օլբրայթն այս կապակցությամբ հրապարակված հայտարարության մեջ նշում էր, որ բանաձևի ընդունումը լուրջ հարված կհասցնի տարածաշրջանում ԱՄՆ կենսական շահերին²³: Նմանատիպ հայտարարությամբ հանդես եկավ նաև Կենտրոնական հետախուզության վարչության տնօրեն Ջորջ

²⁰ H.RES.398 - United States Training on and Commemoration of the Armenian Genocide Resolution (Introduced in House - IH), <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c106:H.RES.398>

²¹ Affirmation of the United States Record on the Armenian Genocide Resolution (Introduced in House - IH), <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c106:H.RES.596>

²² Պողոսյան Բ., Թուրք-ամերիկյան հարաբերությունները և ԱՄՆ-ի կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչման խնդիրը (1991-2007 թթ.), Երևան, 2011, էջ 23:

²³ New York Times, 6. X. 2000.

Թենետը²⁴: Ներկայացուցիչների պալատին հատուկ նամակ ուղղեցին նաև ամերիկյան նախկին բարձրաստիճան ութ պաշտոնյաներ, որոնց թվում էին պաշտպանության նախարարներ Ֆրենկ Քարլուչին և Ուիլիամ Փերին, պաշտպանության փոխնախարար Ռիչարդ Փերլը: Նամակի հեղինակները շեշտում էին, որ Թուրքիան ԱՄՆ անփոխարինելի դաշնակիցն է Մերձավոր Արևելքում, Կենտրոնական Ասիայում և Բալկաններում²⁵: Հոկտեմբերի 3-ին կայացած քվեարկությունից հետո Թուրքիայի խորհրդարանի հինգ խմբակցություններ հատուկ հայտարարություն հրապարակեցին, որտեղ նշվում էր թուրքական կողմից պատասխան քայլեր ձեռնարկելու հնարավորության մասին, մասնավորապես, թուրք խորհրդարանականներն սպառնում էին արգելափակել ամերիկացիների կողմից Ինջիրլիկ ռազմակայանի օգտագործումը²⁶: Այդ օրերին Թուրքիայի գլխավոր շտաբի պետ Հուսեյն Կիվրիկօղլուն չեղյալ էր հայտարարել ԱՄՆ նախատեսված այցելությունը, Թուրքիան վերականգնել էր Իրաքում թուրքական արտակարգ և լիազոր դեսպանի պաշտոնը, իսկ Թուրքիայի էներգետիկայի նախարար Ջումկուր Էրայումերը նույնիսկ հայտարարել էր, որ Ներկայացուցիչների պալատի կողմից Հայոց ցեղասպանության բանաձևի ընդունման դեպքում պաշտոնական Անկարան կվերսկսի իրաքյան նավթի տեղափոխումը Թուրքիայի տարածքով²⁷: Արտաքին հարաբերությունների կոմիտեի կողմից բանաձևի ընդունումից հետո նույն օրը ԱՄՆ նախագահ Բիլ Բլինթոնի հետ հեռախոսազրույց ունեցավ Թուրքիայի նախագահ Ահմեդ Սեզերը, որը Թուրքիայի դժգոհությունն արտահայտեց բանաձևի ընդունման կապակցությամբ²⁸: Թուրքական այս սպառնալիքները որոշակի ազդեցություն ունեցան առաջին հերթին ԱՄՆ գործադիր իշխանության վրա: Հայոց ցեղասպանության բանաձևի քննարկումն ԱՄՆ ներկայացուցիչների

²⁴ Նույն տեղում:

²⁵ Պոդոսյան Բ., նշվ. աշխ., էջ 24:

²⁶ New York Times, 5. X. 2000.

²⁷ Большинство конгрессменов - за армянскую резолюцию,
http://www.ng.ru/cis/2000-10-14/5_resolution.htm

²⁸ Բարսեղյան Լ., նշվ. աշխ., էջ 44:

պալատում նախատեսված էր 2000 թ. հոկտեմբերի 19-ին: Քննարկումից մեկ օր առաջ ԱՄՆ նախագահ Բիլ Բլինթոնը հատուկ ուղերձով դիմեց Ներկայացուցիչների պալատի խոսնակ Դենիս Հասթերթին: Նշելով, որ բանաձևի ընդունումը զգալի բացասական հետևանքներ կունենա Մերձավոր Արևելքում ԱՄՆ կենսական շահերի, ինչպես նաև Հայաստանի և Թուրքիայի միջև հարաբերությունների կարգավորմանն ուղղված ԱՄՆ ջանքերի վրա՝ Բիլ Բլինթոնը կոչ էր անում Դենիս Հասթերթին օրակարգից հանել բանաձևի քննարկումը²⁹: Արդյունքում՝ 2000 թ. հոկտեմբերի 19-ին Ներկայացուցիչների պալատի լիազումար նիստի օրակարգից հանվեց Հայոց ցեղասպանության ճանաչման մասին բանաձևի քննարկումը³⁰:

Այսպիսով, ԱՄՆ-ի կոնգրեսում Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչող բանաձևերը չընդունվեցին: Չնայած, որ 2001 թ. Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչել ու դատապարտել էին ընդհանուր առմամբ 30 ամերիկյան նահանգներ և այս գործընթացը դեռ շարունակվում է:

Իրականում ԱՄՆ կառավարությունը խուսափում է այս պատմական իրողությանը վերջնական քաղաքական գնահատական տալ: Քանի որ վերջնական դիրքորոշում չցուցաբերելու դեպքում, ԱՄՆ-ում հայերի վերաբերմունքը շահելու, բայց միաժամանակ նաև Թուրքիայի հետ հարաբերությունները չսրելու հաշվին, կպահի հայ-թուրքական հարաբերությունների կարգավորման գործընթացում կարևորագույն խաղաքարտը:

DAVTYAN ARUS
(IOS)

ON THE RECOGNITION OF THE ARMENIAN GENOCIDE IN US-CONGRESS (1970s – 2000)

The possible recognition of the Armenian Genocide by the USA is mainly related to the USA-Turkey bilateral relations. This factor is used by the American government to keep Turkey under pressure for some reason.

²⁹ Նույն տեղում, էջ 63-64:

³⁰ Բարսեղյան Լ., նշվ. աշխ., էջ 65:

However, by means of regulating its own problems within the scale of most important bilateral issues the official recognition of the Genocide is very often left behind and Washington stands aside from realizing decisive steps. Moreover, White House administration is trying all possible means to prevent the recognition of the Genocide and adopt Resolutions by the USA Congress.